

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoel; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Hoornstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijndrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr J. Kapteyn, IJmuiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Koole, Naaldwijk; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Lunkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr S. J. Poppa, Amersfoort; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Rotterdam; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Wondergenezingen, III. — Kerkelijk leven: „Er zijn daar nog geloovigen“... Mededeeling „Indië roept“, I. Hulp opleiding predikant Argentinië. De Heilige Schrift of Gods Woord, I. Ontwikkeling. — Even parkeren: „Moelijke mensen“. — Literatuur en kunst: Bontens zeventig jaar. — Uit de historie: Inter nos, X. — Zending en evangelisatie: Vruchten van Tambaram, III. — Perschoon. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus II, blz. 97—104.

HOOFDARTIKEL

Wondergenezingen.

III.

Bezien we nu den tweeden factor, de genezing.

Een wondergenezing is een genezing, langs den weg van het wonder verkregen.

Die genezing moet dan echter ook een genezing zijn.

Dit lijkt heel simpel, maar toch is het goed er even bij stil te staan. Want er is ook „schijn-genezing“, en dit is in het geheel geen genezing.

Een genezing veronderstelt, dat er tevoren ziekte was. Nu zullen we verstandig doen ons vooralsnog te beperken tot de z.g.n. „organische ziekten“. Daarmee wil ik niet gezegd hebben, dat er geen genezingswonderen op psychisch gebied voor zouden kunnen komen; dat kan en dat zal ook evengoed gebeurd zijn. Maar ik bedoel er dit mee: het met eenige zekerheid constateeren van een wondergenezing zal voorloopig alleen nog maar mogelijk zijn bij lijders aan organische ziekten. Dat komt omdat we van de wetmatigheden van de psyche nog zoo bitter weinig weten; we kunnen dus ook nog niet vaststellen, of eenig feit met die wetmatigheid strijdt. Over de wetmatigheid van de stof zijn we veel beter ingelicht. We weten b.v. zeker, dat een groot tumor (gezwel) van 100 gram gewicht niet binnen de seconde, zonder hulp van brandende of bijtende stoffen tot verdwijnen te brengen is.

Nu is het niet altijd even gemakkelijk uit te maken of een groep klachten bij een bepaald patiënt alleen maar berust op een nerveuze afwijking of dat er een organische afwijking aan ten grondslag ligt. Maagklachten zijn in dit opzicht zeer berucht. Een groep van verschijnselen als pijn in de maagstreek, geen eetlust, last van het zwaar, onpasselijkheid, braken, enz., blijkt de eene keer niet anders te zijn dan een maagneurose, terwijl ze bij een anderen patiënt blijken te berusten op een zweer of een carcinoom (kanker-gezwel).

Dit te onderscheiden heeft dit belang: als bij een lijder aan een maagneurose zich een plotselinge ommekeer in het ziektebeeld voordoet, zal dat bij niemand eenige verwondering wekken, behalve misschien bij den patiënt. Maar als dit gebeurt bij een groot maagcarcinoom, zal dat wel sterk de aandacht trekken.

Willen we dus komen tot het constateeren van een wondergenezing, dan zullen we dus als eerste eisch moeten stellen, dat er bij den patiënt aanwezig is een, voor geen tweemaal uitleg vatbare, organische aandoening.

Verder: de genezing moet dus werkelijk een genezing zijn, die niet op natuurlijke wijze te verklaren is.

Nemen we ter illustratie een lijder aan galsteenen. Zoo'n persoon lijdt aan zeer pijnlijke kolieken, dat zijn krampen van het gladde spierweefsel der galwegen, die ten doel hebben, de steentjes lang-

zaam te doen opschuiven om ze zoo in den darm te kunnen afvoeren. Een galblaas kan nu een zeer wisselend aantal steenen bevatten; dat is van buiten af haast nooit te constateeren. Ik heb in één galblaas, na operatie wel eens over de 800 steenen geteld, maar het kan evengoed zijn, dat er maar één steen aanwezig is. Hebben we nu eens zoo'n patiënt met slechts één, z.g.n. solitaire steen, dan zal die man misschien reeds vele kolieken gehad hebben, waarbij het niet gelukt is, den steen in den darm te werken. Maar eindelijk, wie weet na hoeveel kolieken, zal het misschien wel gelukken. En is dit eenmaal gelukt, dan bevinden zich dus geen steenen meer in de galblaas, er zullen dus geen kolieken meer optreden en de patiënt zal inderdaad geheel genezen zijn. Veronderstel nu even, dat juist vóór die laatste koliek een magnetiseur te hulp geroepen was, of dat de broeders van Moetlingen zoo'n persoon de handen opgelegd hadden, wat zou er dan alle aanleiding zijn tot het maken van onjuiste gevolgtrekkingen? Wie echter de zaak goed gevolgd heeft, zal toe moeten stemmen, dat hier van een conflict met natuurwetten geen sprake is; integendeel, de heele gang van zaken, is zonder eenige reserve, doorgemakkelijk te verklaren. Een werkelijke genezing dus, maar geen wondergenezing, slechts een schijn-wonder-genezing.

Een andere man, het was een patiënt van wijlen Prof. Pel uit Amsterdam, leed aan een maagcarcinoom (maagkanker) in het laatste stadium; hij was brood- en broodmager, at zoowat niets meer; alles zag er naar uit, dat die man het niet lang meer maken zou. Prof. Pel heeft dezen man toen dagelijks, in hypnose een suggestie toegediend; een suggestie van dezen inhoud: U zult weer eethust krijgen, de misselijkheid zal verdwijnen. U zult U prettig gaan voelen en U zult weer in gewicht gaan aankomen. Onder invloed van deze suggestie veranderde de psyche van dezen man inderdaad, zoodat hij meer eethust kreeg en meer ging eten; na eenige weken later was de man van eerst er haast niet meer uit te herkennen; zoo was hij er veel beter uit gaan zien. Maar: was dit genezing? Neen. Hier worden, door gebruik te maken van den geweldigen invloed, die de geest op het lichaam kan hebben, slechts eenige symptomen der ziekte weggewerkt, zooals misselijkheid en vermagering, enz. Maar de ziekte zelf, het carcinoom, yat verder en groeide verder en na nog eenige weken werd het leven van dien man afgesneden. Hier was slechts sprake van een schijn-genezing.

In onzen Bijbel vinden we in het Nieuwe Testament een heele serie van wondergenezingen, vermeld door den Heere Jezus en de Apostelen. Bezien we deze nu in het licht van het zoo juist besprokene.

Dan doet zich allereerst dit voor, dat we over de diagnose geen twijfel behoeven te koesteren. Als in de Schrift staat dat iemand blind was, dan moeten we, op grond van de onfeilbaarheid van Gods Woord aannemen, dat die persoon werkelijk blind was; en als van den jongeling van Nain geschreven staat, of van Lazarus dat zij dood waren, dan mogen we dat niet houden voor misschien zooiets als schijndood; neen dan moeten we aannemen, dat ze gewoon dood waren. Van Lazarus staat er dan ook bij, dat de ontbindingslucht reeds uit het graf kwam.

Hetzelfde doet zich voor bij de genezing. Dat waren werkelijke en afgeheele genezingen. Jezus deed geen half werk en het is bij Hem maar geen schijn. Als Hij den lamme te Kapernaüm geneest, dan loopt die man na de genezing niet wat te hinken, maar hij springt op en gaat er vandoor, met zijn bed boven op zijn rug. Tot den man met de verdorde hand, sprak Jezus: Strek uw hand uit. En hij strekte ze uit; en zijn

Calvijn over het Verbond, III.

Maar het schijnt een zwakke redeneering, dat zij Christus hebben aangedaan, omdat zij gedoopt zijn. Want hoever is het er vandaan, dat de doop in allen krachtigdijg van zijn? Ook dit is absurd, dat de genade van den Heiligen Geest zóó aan het uitwendige teken van gebonden worden. Derhalve schijnt zoodat de doorgaande leer der Schrift als de ervaring dit gezegd te worden. Ik antwoord, dat Paulus over de sacramenten op tweeledige wijze pleegt te spreken. Wanneer hij te doen heeft met hypocrieten, die pronken met de naakte tekenen, betoogt hij, hoe ijdel en van geenerlei waarde het uitwendige teken is: en hij voert geducht uit tegen een verkeerd vertrouwen. Waarom? Hij let dan niet op de instelling Gods, maar op het verdorven der goddeloozen. Wanneer hij evenwel de geloovigen toesprekt, die op behoorlijke wijze de tekenen gebruiken, dan verboudt hij die met de waarheid die ze voorstellen. Waarom? Want hij wijst niet op een bedriegelijke taal in de sacramenten, maar de dingen, welke de uitwendige ceremonie voorstelt, die biedt zij inderdaad aan (die geeft zij tegelijk inderdaad). Hierdoor komt het dat, overeenkomstig Gods instelling, de waarheid verbonden is met de tekenen. Indien iemand hier vraagt, of het derhalve geschieden kan, dat door de schuld der menschen het sacrament niet is wat het aanduidt, is het antwoord gemakkelijk. Door toedoen van de goddeloozen wordt niets van de sacramenten afgenomen, zoodat zij hun natuur en kracht niet zonden behouden; ofschoon zij geen enkel effect gevoelen. Want immers: de sacramenten bieden zoodat den goeden als den huaden Gods genade aan; en zij beloven niet op bedriegelijke wijze de genade van den Heiligen Geest: de geloovigen ontvangen wat aangeboden is. De goddeloozen bewerken wel door te verwerpen wat aangeboden was, dat het voor hen van geen voordeel is: maar zij kunnen niet te weeg brengen, dat God niet trouw en dat wat het sacrament aanduidt niet waarachtig zou zijn.

Commentaar op Galaten 5:27.

hand werd hersteld, gezond gelijk de andere. Let vooral op dat laatste! Bij den blinde van Bethesda legde Hij de handen wederom op zijn oogen, en deed hem opzien. En hij werd hersteld, en zag hen allen, verre en klaar. Alweer: die man had nog niet een bril nodig en moest niet alles vlak bij zijn oogen houden, om alles goed te zien, neen, er staat: hij zag verre en klaar! En zoo zou ik door kunnen gaan.

Het verwondert me dan ook eenigszins, hoe Wurth dit in twijfel kon trekken, zooals hij deed in de brochure: Geloofs- en gebedsgenezingen. Hij trekt het definitieve van Jezus' genezingen in twijfel, want, zegt hij: die menschen zijn toch later ook alle weer gestorven! Maar wanneer Dr Wurth dit vol wil houden, stelt hij aan het begrip „Wondergenezing“ hogere eischen, dan de Bijbel zelf daaraan stelt. Het is toch voor geen tweemaal uitleg vatbaar, dat de Bijbel zelf de genezingen van Jezus, tijdens Zijn omwandeling op aarde teekent als wonderen; in het begin van deze artikelenreeks heb ik diverse uitspraken uit de Evangelien aangehaald die dit op overtuigende wijze bevestigen. En het is toch even zeker, de geschiedenis heeft dit geleerd, dat al die door Jezus „genezenen“ nog geen verheerlijkt lichaam hadden ontvangen, maar dat zij weer een lichaam hadden teruggekregen, dat nog onderhavig was aan nieuwe ziekte en dood. Maar dat wil nog niet zeggen, dat daarom Jezus' genezing niet volkomen was! Om het nog eens heel plastisch te zeggen: van Petrus' schoonmoeder staat geschreven, dat zij koorts had; dat kan dus een gevolg geweest zijn van een longontsteking of van malaria, of van griep, enz. Laten we nu maar eens aannemen, dat zij longontsteking had. Door den Heere Jezus, die haar hand aanraakte, wordt zij genezen. Dat staat vast. En zij had dus plotseling weer volmaakt gezonde longen. Had men, direct na die aanraking van den Heere Jezus, een stukje longweefsel uitgesneden en dit opgestuurd voor onderzoek naar een patholoog-anatomisch instituut, dan was (indien het althans Christus' bedoeling geweest is, dit wonder op één lijn te plaatsen b.v. met dat van de „verdorde hand“) de diagnose teruggekomen: „Normaal menscheeljk longweef-

sel". Maar ik kan mij evengoed voorstellen, dat zij een jaar later bij slecht weer op een hoek van een straat heeft staan praten en daarbij weer een longontsteking opgelopen heeft, waaraan zij toen misschien wel overleden is. Dat laatste feit zou geen zier afdoen aan het feit, dat de Heere Jezus haar den eersten keer geheel en al genezen had van de ziekte, waaraan zij toen, op dat moment leed.

Leiden.

P. JASPERSE.

KERKELUK LEVEN

„Er zijn daar nog geloovigen“...

In hun verdediging der pluriformiteit, gelijk door hen voorgestaan, hoort men — als twee onder velen — de professoren Kuyper en Dijk telkens zeggen: er zijn nog geloovigen daar en daar (b.v. in Rome, dr. A. de Bondt redeneert ook telkens dien kant uit); ergo: men moet ook dat en dat instituut, waarin nog geloovigen zijn, vanwege die geloovigen plaatsen onder het pluriformiteitschema.

We behoeven geen breede citaten te geven. Enkele uitspraken mogen volstaan:

„Hoornbeek verklaart... dat, al is de Roomsche Kerk verdorven, en al moeten haar dwalingen bestreden, er nog geloovigen in die Kerk zijn, terwijl Vitringa uitdrukkelijk uitspreekt, dat niet verdoemd mogen worden allen, die buiten de gemeenschap der kerk leven. Het zou een dwaasheid zijn, zegt hij, te beweren, dat slechts één Kerk de ware zou wezen, waar de één algemeene Christelijke Kerk zich in zoovele Kerken gesplitst heeft.“ (Dr. Dijk, referaat, 68.)

Of, op een andere plaats:

„Wie van Calvijn's geschriften kennis neemt, moet tot de overtuiging komen, dat hij hem nimmer de gedachte heeft gelieft, als zou er buiten de Gereformeerde Kerk geen zaligheid zijn, en dat dit exclusivisme hem dus niet mag worden toegedicht.“ (48.)

De erkenning van het feit, dat er in Rome, en elders, nog geloovigen zijn, wordt telkens weer als steun voor de pluriformiteitstheorie aangevoerd.

Wat ervan te denken?

Om te beginnen weet ik den dwaas niet te noemen, die ooit in ernst zou beweerd hebben, dat buiten het instituut van deze dan wel die benaming geen zaligheid te vinden zou zijn. Het lijkt me een forceeren van een open deur, Calvijn, of welken anderen broeder ook, vrij te pleiten van een „exclusivisme“, dat bij mijn weten niemand serieuus heeft aangehangen.

Ook de roomschen zijn zoo dwaas niet. In 1783 verscheen van jezuitenzijde een boekje, „Tractatus de Schismate“, „Verhandeling over het Schisma“. De schrijver wordt niet genoemd; maar het „Maria-college“ bezorgde de uitgaaf. Op het titelblad wordt met groote letters de bekende spreuk aangehaald, die men elders vaak heeft zien overdragen naar ander terrein: „Christianus mihi nomen. Catholicus cognomen“, d.w.z. christen is mijn naam, Katholiek mijn bijnaam. De spreuk wordt afgeleid van Pacianus, een spaansche theoloog van de vierde eeuw, en bekend bestrijder van de secte der Novatianen. Op het titelblad wordt hij dan ook uitdrukkelijk genoemd. Die spreuk van daareven is heel vaak verkeerd verstaan; en bijna ieder onzer heeft dat misverstand ook wel eens aan het woord hooren komen; ook wij vernemen immers wel eens de leus: christen is mijn naam, gereformeerd mijn bijnaam; ieder vult verder naar believen in. Van den „bijnaam“ wordt dan de „bijzaak“ gemaakt, een operatie, die in alle andere gevallen vreemde consequenties meebrengen zou. En dan heeten zij, die deze leus in hun schild schrijven, de „breeden“, de „verdraagzamen“, de niet-exclusieven. Men kan er de maat bij slaan. Zelfs Zöckler, P.R.E. 14, 552, ziet in de spreuk een uiting van een irenisch milde en ruimhartige denkwijze.

Wat evenwel Pacianus de Novatianen er mee besteed, doet reeds twifelen aan de juistheid van dergelijke „interpretaties“. De Novatianen lagen in geschil met de „officiële kerk“; zij meenden, dat de tucht strenger wezen moest, dan deze laatste haar placht te oefenen, en nu gingen zij te Rome naast de officiële kerk een (novatiaansche) tegenkerk stichten. Het schisma! De novatiaansche gemeenschap wilde er een van „heiligen“ zijn; wie uit de andere groep overkwam, moest opnieuw gedoopt worden; en lang hebben zij zich kunnen handhaven.

Wanneer het nu waar was, dat Pacianus met de geciteerde spreuk „den breeden“ man had willen spelen, dan zou zijn qualificatie van den „katholiekken“ naam als „bijnaam“ hebben moeten dienen, om te spreken van een christendom boven geloofsverdeeldheid, een christendom boven de dilemma's van novatiaansche dan wel anti-novatiaansche.

In werkelijkheid staat de zaak evenwel precies andersom (Migne, Patr. lat. 13, 1053/4 v.). Zeker, zoo schrijft Pacianus aan Sympronianus, het is waar, dat ook vroeger al gestreden is over den „naam: katholiek“. Want er zijn al lang, al heel lang, en aan onderscheiden plaatsen, allerlei twisten geweest, en partijformaties, en schismatische bewegingen; hetgeen — dit

tusschen haakjes — wel eens te vaak vergeten wordt door de pluriformiteitsverdedigers, als zij beweren, dat eerst na de Reformatie het probleem opkwam, waar de ware kerk toch wel zou wezen. De één noemt zich naar dezen, de ander naar een ander. Zoo ook noemen de Novatianen zich naar Novatus of Novatianus: christen is hun naam, Novatiaan hun bijnaam. Zij schamen zich over dezen bijnaam niet, want, zoo vragen ze: wie heeft er ooit iets van gehoord, dat men in den tijd der apostelen den naam „katholiek“ als bijnaam koos?

Daar komt nu Pacianus op af. Geen wonder, zegt hij, dat in de apostolische eeuw niemand den naam „katholiek“ als bijnaam koos: er waren toen nog niet van die schisma's. Thans is tegenover al die van menschen afgeleide bijnamen de bijnaam „katholiek“ noodzakelijk geworden; evenwel niet, om van het christen-zijn hoofdzak, en van het katholieke-zijn bijzaak te maken, doch om het christen-zijn in het katholieke-zijn te bewijzen, te beleven, concreet te doen zien. Katholiek wil hier zeggen: roomsch (1055).

Pacianus denkt er dus niet aan, met de spreuk van daareven te manipuleeren in de richting van een pluriformiteitschema. Hij houdt, juist onder verwijzing naar dat zoo vaak misbruikte bijnaam-motief, aan de eenheid der zichtbare kerk vast. Hier ziet hij de kerk, elders de secte. Maar hij denkt er niet aan, te beweren, dat er onder die sectariërs geen kinderen Gods kunnen zijn. Wij hooren in den laatste tijd nog al eens ten gunste van een pluriformiteitschema argumenteeren met het feit, dat Calvijn zooveel goeds van Luther zei, hem broeder noemde, etc. Alsof dat iets zei voor het geding, dat ons bezighoudt. Maar goed — ook Pacianus noemt Sympronianus (of Sempronianus, het Tractaat spreekt van Symphor) broeder. Maar voor de vraag waar het adres der kerk is, betekent dat niets.

Geen wonder dan ook, dat in 1763 het toch weer juist de Jezuïeten, die voorvechters van de „alleen-zaligmakende kerk van Rome“ waren, die met vette letter Pacianus' beroemde spreuk opheffen. Leve de bijnaam! Ze trekken van leer, de Jezuïeten, tegen het schisma. Ze citeeren (bl. 6) Augustinus' klacht, dat zoowel de schismatieken als de ketteren zich graag kerk noemen; hetzelfde ongeveer kan men trouwens nog in de Nederlandsche Geloofsbelijdenis lezen. Maar, zegt Augustinus, noch de eene, noch de andere groep behoort tot de algemeene (katholieke) kerk. En buiten die katholieke kerk is geen zaligheid. En juist daarom moet men met de universele kerk (12) gemeenschap onderhouden, om niet in het schisma te vervallen. En dan halen de handige Jezuïeten niet alleen de (destijds) oude schrijvers aan, Cyprianus, Augustinus, enz., teneinde te betoogen, dat buiten de kerk geen zaligheid is, en dat niemand God tot Vader heeft, die niet de kerk tot moeder heeft, en dat men buiten de katholieke kerk alles kan hebben, behalve de zaligheid, doch dan wijzen ze er op, dat ook de Catechismus van Genève het zoo zegt, en niet minder Calvijn — en andere nieuwlichters (13, 14). De innerlijke eenheid-van-geloof kan al evenmin (20) als de gemeenschap met de uiterlijke kerk (21) volstaan. Over schismatiek is het oordeel hard (21).

Maar als het op het verdoemen aankomt, zijn zelfs deze Jezuïeten voorzichtig. „De dood der schismatieken is verschrikkelijk. We hebben er onderscheiden gezien, die bij het naderen van den dood, de factie van Jansenius en Quesnel afzwoeren, al hadden ze die in hun gezonde dagen gevolgd. De dood heeft andere oogen dan het leven“ (138/9). Met andere woorden: er kan nog veel terecht komen. De roomsche dogmaticus Bartmann zegt, dat de spreuk: „buiten de kerk geen zaligheid“ een principe beteekent, geen practische toepassing op individuele gevallen. Hoe het uiteindelijk staat met de zaligheid dergenen, die de facto buiten haar zijn, beoordeelt de kerk niet (II, 148); dat laat ze aan God over. En, zoo voegt Bartmann er aan toe: zóó denken alle theologen er over; zij kunnen zich trouwens voor dit gevoelen beroepen op paus Pius IX.

Inderdaad: in zijn toespraak van 9 Dec. 1854 keerde Pius IX zich tegen het rationalisme en indifferentisme. Weshalve hij nog eens den nadruk er op lei, dat buiten de apostolische roomsche kerk niemand kon zalig worden, dat zij de eenige ark des behouds was, en dat wie niet deze ark binnengetreden was, door den zondvloed zou ten ondergaan. Maar niet minder zeker was het, aldus de paus, dat wie laboreerde aan onbekendheid met de ware religie, indien daar niets aan te doen was, voor Gods oog dan ook niet in deze materie schuldig stond. En wie zou de grenzen kunnen aangeven van zulke onwetendheid? (Denzinger 1647.)

Ook Rome erkent wel geloovigen buiten haar instituut. Maar daarmee is nog geen pluriformiteit ingevoerd.

Trouwens, ook gereformeerde belijdenisgeschriften kunnen de genade Gods, die ook buiten het eigen instituut verkiest en zaligt, prijzen, en in één adem den kerknaam ontzeggen aan andere instituten. De Consensus Bremensis wil niets van de Donatisten weten, die meenden, dat alleen bij hen in Afrika destijds de kerk was, noch van de papisten (roomschen), die aan Rome (de stad) en het daar zetelende kerkhoofd en zijn volgelingen, de kerk wilden binden. Tegen binding aan één plaats, of land, of volk heeft de Consensus Bremensis bezwaar: de kerk is een zaak van heel de wereld. Maar juist daarom worden donatisten en papisten met anderen sectariërs genoemd! (Müller, 740.) Dat is andere taal, dan die wij tegenwoordig vernemen.

Mededeeling.

Wegens overvloed van copie zijn we gedwongen enkele artikelen (o.a. antwoord aan dr. De Bondt en bespreking van prof. Dijk's opmerkingen, verleden week overgenomen) te laten overstaan.

REDACTIE.

En onze eigen belijdenis zegt in artikel 29, dat er heel wat secten zijn, die op den kerknaam aanspraak maken; ja, dat ze het allemaal doen. Tegenover die pluraliteit van instituten, die den kerknaam voor zich opeischen, staat dan de uitspraak der confessie, die de kenmerken der ware kerk aangeeft, en het woord secte handhaaft. Niemand zal meenen, dat de opstellers der belijdenis ook maar een oogenblik betwijfeld hebben, of er ook geloovigen in die secten waren. Maar als we het daar over eens zijn, dan is het onjuist, en tegen den zin en de letter der confessie, als iemand zegt: daar en daar zijn geloovigen, dus moet ge den kerknaam er voor reserveeren, en dat instituut met het uwe plaatsen in het pluriformiteitsnaam. Want op die manier lijft men de secten in de kerk in, en wischt het onderscheid tusschen kerk en secte uit. Er is heusch wel wat meer noodig om kerk te heeten in den zin der confessie, dan dat men geloovigen herbergt binnen zijn muren. Waarom spreekt men niet even vroolijk van de pluriformiteit „der“ secte? Of van de pluriformiteit der valsche kerk? Van de pluriformiteit der Religieuze Sociëteit?

Als het vaststaat, dat kringen, die geloovigen herbergen, door de confessie secten worden genoemd, die den kerknaam niet verdienen, dan moeten wij die logica niet op zij zetten door in feite toch weer wat de confessie secte noemt, via een pluriformiteitstheorie den kerknaam toe te kennen. Dat gaat in tegen den historischen zin der belijdenis, en worde onder „alarmkreten“ afgewezen.

En die dogmatici dan, waarop prof. Dijk zich hierboven bleek te beroepen?

Van Hoornbeek haalde prof. Dijk in zijn meergenoemde referaat de uitspraak aan, dat er nog geloovigen in de roomsche kerk zijn. We gelooven het allemaal zonder uitzondering. Maar op de door prof. Dijk aangehaalde bladzij (Summa Centr. 1653, 244) wordt uitdrukkelijk gezegd, dat Hoornbeek daarbij het oog heeft op het eenvoudige, ongeleerde volk, en dat met de roomsche leer niets aan te vangen is. En — enkele bladzijden daarvoor schreef Hoornbeek (142), dat op het concilie van Trente Rome zich heelemaal heeft vastgelegd in kwaden zin; van dat concilie dateert dan ook de onmogelijkheid van hereniging, waarop vóórdien velen nog hoop hadden, de weg tot reformatie is daar afgesneden (243). Deze uitspraak interesseert ons niet alleen wij zij de pluriformiteitsidee afwijst, maar ook wij zij aanwijst, dat hetgeen wij tegenover dr. de Bondt in vorige nummers staande hielden, in den geest van Hoornbeek was.

Wat Vitringa betreft, men kon beter hem thuis gelaten hebben: de man is als exegete meermalen voortreffelijk, doch staat als dogmaticus veelzins onder invloed van Cartesius en Coccejus. We zijn met hem al in de achttiende eeuw, toen in Nederland zoo heel veel scheefgetrokken is. Maar zelfs met dat feit voor oogen constateeren we toch, dat hij iets anders zegt dan uit de door dr. Dijk gegeven samenvatting zijner woorden zou blijken. Hij zegt, in de door den referent aangehaalde plaats (Obs. libri VI, Tomus II, 1711, 130/1), dat het absurd was, te meenen, met de ouderen, dat er maar één instituut was, in welks gemeenschap men de zaligheid kon verkrijgen. Waarmee — zie boven — ook de Roomschen het wel eens kunnen zijn. Overigens verzwakt Vitringa de belijdenis, als hij aan het aangehaalde toevoegt, dat het (roomsche) instituut, waaraan onze vaders destijds den scheidbrief gegeven hebben, in absolute zin noch waar noch valsche was, maar in zekeren zin en onder bepaalden gerichts-hoek zoowel waar als valsche was. Waar, met het oog op het betere deel, dat nog niet er mee had gebroken (!). Valsch, gelet op de meerderheid, waarin het treurig stond. Leg daar naast eens wat de belijdenis zegt over de gemakelijkheid, waarmee men de ware kerk van de valsche kan onderscheiden! Geen wonder, dat wie op Vitringa zich beroepen, op dit punt evenzeer zich van de confessie als al te naïef losmaken.

Nu we toch over deze dogmatici spreken, — prof. Dijk verwees ook naar F. Turretinus, en haalde (68) van dezen de uitspraak aan, dat de kenmerken der kerk in zekeren zin wel wat breed konden genomen worden, zoodat het ééne instituut meer, het andere minder den regel der Schrift nabij kwam. Maar onmiddellijk op die woorden (Inst. Theol. III, 1689, 98) volgt al, dat men die breedheid niet zóó ruim nemen mag, dat fundamentele dwalingen toch nog er onder zouden verdragen kunnen worden. De variatie raakt alleen ondergeschikte punten. Het ware goed geweest, ook deze passage op te nemen in het citaat; Turretinus immers put zich uit in argumenten op grond waarvan aan Rome de naam kerk te ontzeggen is (114, 135 v.). Ook Turretinus zegt dit, l e t t e n d e op het feit, expres ter sprake gebracht, dat er nog zooveel hartelijk geloovende eenvoudige menschen in Rome zijn (135/6).

De conclusie uit een en ander lijkt ons gemakkelijk genoeg. Ten overvloede verwijs ik naar mijn brochure „Ons Aller Moeder“.

K. S.